

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII.

V sredo 20. svečana (februarja) 1850.

List 8.

Bratovšnja sv. Florijana za Štajarsko, Krajsko in Koroško v pretečenim letu 1849.

Novice so vsim hišnim gospodarjem že tolikrat pristop k pogorelski družbi priporočevale, de bi le vodó v Savo nosile, ko bi začele od noviga to dobrotljivo napravo priporočevati. Po stari navadi pa podamo bravam razgled vzajemne Gracarske pogorelske družbe, to je, tiste, ktera Štajarce, Krajnce in Korošce že veliko lét v eno bratovšino veže. Po dokazu, ki ga je vodstvo te bratovšine unidan na znanje dalo, smo z veseljem vidili, de je na Krajskim lani veliko več hišnih gospodarjev v družbo stopilo, kakor pred to léto.

V létu 1849 je vnovič 2657 gospodarjev k bratovšnji sv. Florijana pristopilo, to je iz Štajarskiga 1063, torej 228 menj od lani, — iz Koroškiga 442, torej 139 menj od lani, — iz Krajskiga pa 1152, torej 652 več od lani.

V pretečenim létu je bilo 5952 pohištev vnovič zavarvanih za 2 milijona in 122,750 gold. zavarvanske vrednosti (Versicherungswerth) in za 3 milijone in 299,295 gold. klasne vrednosti (Classenwerth).

Celo premoženje, ki je bilo pri bratovšnji sv. Florijana zavarvano, znese 58 milijonov in 91,600 gold. Lep znesik! ki gotovo vsaciga deležnika veseli, kér vidi, koliko premoženja je pri ti družbi zoper nesrečo ognja zavarvaniga.

Imenovana družba je pogorelcem pretečeno léto za zavarvane pohištva 137,490 gold. in 20 kr. v dobrim denarju povernila; namreč Štajarcem 73,107 gold. in 20 kr., Koroščem 30,225 gold., Krajncem pa 34,158 gold.

Letašnje plačilo je enmalo manjši od lanjskiga; od sto goldinarjev klasne cene se bo le 16 krajcarjev plačalo.

To plačilo se mora pa po zapovedi vsako léto do zadnjiga sušca, ali pa 10 dni po sv. Jožefu pogorelskim oskerbnikom plačati. Kdor ta čas plačati zamudi, naj sam sebi pripiše, ako to pomoč zanemari.

Razun tega je imenovana družba pretečeno léto 444 gold. takim ljudem podarila, ki so se pri ognji serčno obnašali in pridno gasili.

S pomočjo te družbe je bilo lansko léto več pohištev v boljši stan prenarejenih, namesti slamnatih in lesenih so namreč 7 s kamnitimi plošami, 4 z bakram, 4 s kositarjem, 193 pa z opeko (ceglam) pokrili; 129 zidanih opažev, 25 varnih dimnikov in 31 strelnih odvodov napravili; 27 pohištev pa so na boljši prostor prestavili.

Hišni gospodarji! iz pričujočiga dokaza vidite, kakó koristna je imenovana bratovšnja, in koliko lepiga denarja je pretečeno léto pogorelcem povernila. Pristo-

pite tedej k nji brez odlage, in nikar se ne obotavljajte, de vas nesreča ognja ne prehití, in de vas na beraško palico ne spravi.

Telegraf ali daljnopisnik.

(Dalje.)

Druga moč, ktera ima pri telegrafu opraviti, je magnetična moč. Enako čudovita moč, kakor električna, je tudi magnetična. Kakor je una od neke sterjene smóle, ki se v gerškim jeziku elektron imenuje, svoje imé dobila, takó ga je ta od neke rudnine, ktero so pred veliko sto in sto létu v mestu Magnezja v mali Azii najdli, imé magnet dobila, kjer so pri ti rudi to čudovito moč pervikrat zapazili.

Ta rudnina, ktera je vsa magnetična, ima pa to posebno lastnost, de če železo, posebno pa jéklo, ž njo dergneš, odda jeklu svoje magnetične moči, kter jo, če se to dergnjenje umetno stori, stanovitno obderži. Po ti napravi dobimo jeklene iglice, ki so popolnoma magnetične, ali pa za mnoge priprave jeklene magnetete v podobi podolgaste podkve, kakoršno v 2. podobi našiga obraza vidite, le de je podkev tukaj na zgornjim koncu nekako podaljšana in s kufrenim dratam krog in krog ovita, kar scer za druge naprave ni potreba.

V čem pa obstoji magnetična moč? Magnetična moč*) obstoji 1) v tem, de magnet železo in še nekatere druge rudnine na-se vleče; in 2) če magnetično iglico na nit obesiš, ali jo nad jekleno iglo natakneš takó, de se lahko krog in krog suče, se bo sama takó zasukala, de se bo z enim koncam proti polnočni (severni), z drugim koncam proti poldnevni (južni) strani svetá obrnila in potem vselej v tem stanu obstala, ako jo pri miru pustiš. Ta iglica (v posebni škatljici spravljena) je edina vodnica ljudém, ki v neznanih krajih ali po morji ali po suhim popotovajo. Kakor namreč vsaka dežela, ima tudi cela zemlja 4 poglavitne strani: izhodno, zahodno, južno (ali poldnevno) in severno (ali polnočno) stran. Magnetična iglica ima to lastnost, de kamor in kakor koli se postavi, se sama iz sebe vselej proti polnoči oberne z enim koncam, z drugim pa proti poldnevu, in po tem se lahko druge strani rzsodijo. S pomočjó take igle iše tedaj popotnik pot v pušavi ali po morji, in rudár pod zemljo. V velikih pušavah, kakoršne so v Azii, Afriki, po gojzdih Amerike, kjer ni mesta, ne hiše, ne družiga znamnja, je le magnetična igla, ktera pravo pot kaže, kadar so tudi sonce in zvezde skrite. Pod zemljo nimaš družiga vodnika, kakor magnetično iglico; letá vodnica je pa zastopniku človeku takó gotova, de ako bi

*) Mi govorimo tukaj le od rudninske magnetičnosti (mineralischen Magnetismus).